

Rovaniemi

Kartoitus Rovaniemen kulttuuriorganisaatioiden maahanmuuttajatyöstä

Versio 3: Julkinen

Riikka Vuorenmaa 14.1.2014

Elinkeino-, liikenne-
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Sisältö

1. Taustaksi	3
Kartoituksen tausta ja tavoitteet	3
Kartoitukseen osallistuneet organisaatiot ja henkilöt	3
Kartoituksen menetelmät.....	4
Kartoituksen puutteet	4
2. Taiteen kansainvälinen luonne.....	5
Taide on rajatonta	5
Taide on tuttua.....	5
Moni taiteenala on kieleltöntä	6
3. Normaali palveluita vai kohdennettua toimintaa?	6
Meillä käyvät kaikki	6
Joidenkin tavoittaminen on vaikeaa	7
Ryhmät käyvät.....	7
Maahanmuuttajat ovat heterogeeninen ryhmä.....	8
4. Asiakkaiden kuuleminen ja osallistaminen	9
Olemalla läsnä palautetta saa spontaanisti	9
Kirjallista palautetta tulee jonkin verran	9
Asiakkaiden rooli sisältöjen suunnittelussa vaihtelee paljon.....	10
Yleisötyö on luonteva osa perustoimintaa	10
5. Kokemuksia maahanmuuttajatyöstä.....	11
Kirjastolla on pitkät perinteet	11
Oppilaitosten kanssa yhteistyö toimii.....	12
Rovala hyödyntää kulttuuritarjontaa	12
Kehon taiteet nuorten voimauttajina	12
Identiteettityö taiteen keinoin.....	13
Kielikahvilat	14
Yhteistyö kaupungin muiden sektorien kanssa	14
6. Ideoita ja ajatuksia	15
Välittäjät ja kokoajat	15
Miehille suunnattu toiminta.....	15
Äidit ja lapset	16
Etukäteistietoa tulijoille.....	16
Kulttuuripalveluista tukea paikallisidentiteetin rakentamiseen	17
Kulttuurikokemukset kielikylpynä	17
Tapahtumat jaettuina kokemuksina	17
7. Toiveita ja tarpeita	18
8. Lopuksi.....	18
Lähteet internetissä.....	19

1. Taustaksi

Kartoituksen tausta ja tavoitteet

Rovaniemen kaupunki haluaa tukea Suomen ulkopuolelta kaupunkiin muuttaneita uusia rovaniemeläisiä kotoutumisessa myös kulttuurielämän keinoin. Kultti-projektissa vahvistetaan kotouttamiseen osallistuvien kulttuuritoimijoiden verkostoa, kootaan kokemustietoa ja kirjoitetaan kulttuurialan kotouttamisohjelma. Projektia rahoittavat Lapin ELY-keskus ja Euroopan sosiaalirahasto. Kultissa työskentelevät osa-aikaisina projektikoordinaattori Riikka Vuorenmaa ja kokemusasiantuntija Sintija Dutka.

Tämä kulttuuritoimijoiden tapaamisiin perustuva tilannekartoitus tulee muodostamaan osan keväällä 2014 valmistuvasta kulttuurialan kotouttamisohjelmasta. Kartoituksen tavoitteena oli saada kokonaiskuva Rovaniemellä jo kokeilluista tai kaupunkiin vakiintuneista maahanmuuttajatyön menetelmistä. Kultti halusi kerätä kulttuurialan toimijoilta ideoita ja ajatuksia myös uusista ratkaisuista. Tapaamiset mahdollistivat projektin esittelyn sekä alustavan keskustelun ensimmäisistä ohjelmaan kaavailuista keinoista.

Kartoitukseen osallistuneet organisaatiot ja henkilöt

Kultin projektikoordinaattori Riikka Vuorenmaa tapasi heinä–lokakuun aikana rovaniemeläisten julkisten tai yleishyödyllisten kulttuuriorganisaatioiden edustajia. Tähdellä merkityt henkilöt ovat kuitanneet ja/tai kommentoineet julkaistavan version.

- Kumppanuushanke Verso: projektipäällikkö Juha Seljänperä* ja työpajaohjaaja Tom Serratti.
- Rovaniemen kirjasto: kirjastonhoitaja Olga Haataja*
- Lapin kamariorkesteri: intendentti Ulla-Maija Kanerva
- Rovaniemen taidemuseo: museotoimen johtaja Hilikka Liikkanen ja museolehtori Kaija Kähkönen
- Rovaniemen teatteri – Lapin alueteatteri: alueteatterikuraattori Johanna Virsunen*
- Yleinen kulttuuritoimi: kulttuurituottaja Ulla Lempiäinen ja Taikalamppu-koordinaattori Sirkka Pasma*
- Kulttuuripalvelukeskus: palvelupäällikkö Merja Tervo
- Tiedekeskus Pilke: oppimisinnoittaja Piritta Majamäki ja vastaava näyttelytuottaja Heikki Hepoaho
- Kansantanssiyhtye Rimpparemmi: tuottaja Miia Heikki ja muusikko Valtteri Valo
- Monitaideyhdistys Piste: taidekasvattaja Hanna Levonen-Kantomaa, taidekasvattaja Mette Ylikorva*. Kartoituksen kirjoittaja Riikka Vuorenmaa on yhdistyksen puheenjohtaja.
- Lapin taiteilijaseura: kuvataiteilija Ninni Korkalo
- Lapin nukketeatteriyhdistys: nukketeatteritaiteilija Johanna Salo
- Lapin maakuntamuseo: näyttelyamanuenssi Tuija Alariesto, opas-valvoja Maisa

Laitinen ja opas-valvoja Merja Lehtovirta-Aho

- Rovaniemen kotiseutumuseo: sähköposti- ja puhelinkeskustelut puheenjohtaja Veikko Vaaralan ja Juhani Pöykön kanssa
- Made in Lapland -hanke: teatteri-ilmaisun ohjaaja Hanna-Leena Metsävainio

Kartoituksen menetelmät

Suurimmassa osassa tapaamisista käytössäni oli yhtenäinen keskustelurakenne. Sen asiakokonaisuudet olivat 1) saavutettavuus, yhdenvertaisuus ja kansainvälisyys, 2) asiakkaiden kuulemisen ja osallistamisen tavat sekä 3) ajatuksia ja ideoita tulevaisuudesta. Keskustelu painottui eri organisaatioissa eri tavoin. Kaikkia yksittäisiä kysymyksiä emme käyneet läpi missään organisaatiossa, sillä aina osa vaikutti epäolennaisilta ja osa tärkeämmiltä. Aihealueet tulivat silti katetuiksi kaikissa organisaatioissa.

Kirjoitin tapaamisista vapaamuotoiset muistiot, joihin kokosin myös joitain perustietoja organisaatioiden perustoimintamuodoista, volyymista, henkilöstömäärästä ja rahoitusmallista. Keskusteluihin osallistuneet saivat muistiot tarkistettavakseen. Lupasin heille, että muistiot sellaisenaan ovat ainoastaan Kultin kahden työntekijän käytettävissä. Tämän koonnin kerroin tulevan julkisesti jakoon muun muassa projektin nettisivuilla.

Verso ja Made in Lapland -hankkeiden, kirjaston, Monitaideyhdistys Piste, Lapin taiteilijaseuran ja Lapin nukketeatteriyhdistyksen toiminnasta minulla oli käytettävissäni organisaatioiden itsensä aiemmin tuottamia selvityksiä. Tästä syystä keskustelut niiden kanssa olivat vapaamuotoisia, enkä kirjoittanut niistä muistioita.

Kartoitus jäsenyyttä tapaamisissa esille nousseiden aiheiden mukaiseksi. Samat näkemykset tulivat ilmi useassa eri organisaatiossa. Mukana on myös sellaisia keskusteluja, joita käytiin vain yhdessä paikassa, mutta jotka voisivat olla laajennettavissa. Kappaleiden päätteeksi on kursiiivilla esitetty jatkokysymyksiä tai toimenpide-ehtotuksia, joihin Kultissa on mahdollista reagoida.

Kartoituksen puutteet

Maahanmuuttajien omaa ääntä tullaan Kultissa kuulemaan kahdeksassa asiakasraadissa ja sähköisessä keskustelussa.

Kartoitusta varten tapaamani toimijat olivat enimmäkseen institutionaalisia, taide- tai kulttuurisisältöjä vakiintuneilla toimintatavoilla tarjoavia organisaatioita. Kulttuuriharrastuksia tarjoaa Rovaniemellä näiden lisäksi viitisenkymmentä erilaista toimijaa. Muun muassa taiteen perusopetuksen tarjoajia en ehtinyt haastatella tätä kartoitusta varten.

Kartoitus ei myöskään kata muiden kuin kulttuurialan toimijoiden käsitystä nykytilanteesta. Esimerkiksi maahanmuuttajalasten ja -nuorten kanssa toimivat koulut ja päivähoiton yksiköt, kotoutumiskoulutusta järjestävät, sosiaalitoimi ja työvoimatoimisto eivät tässä pääse ääneen. Kartoitusta lienee tarpeen täydentää näiden puutteiden osalta projektin aikana yksi osakokonaisuus kerrallaan.

2. Taiteen kansainvälinen luonne

Taide on rajatonta

Useissa organisaatioissa, etenkin orkesterilla ja taidemuseolla, korostettiin, että taiteen perusolemus on kansainvälinen. Taide ei näiden organisaatioiden mukaan ole Suomessa kansallisesti väritynyttä. Päinvastoin, sekä taiteilijat että taidetta esille tuovat tahot kuljettavat monipuolisia kansainvälisiä vaikutteita työssään luontevasti ja itsestäänselvästi. Tästä ovat esimerkkejä orkesterin ohjelmiston sisältö, henkilöstöpolitiikka sekä orkesterinjohtajan ja koko orkesterin matkat maailmalla. Myös taidemuseolla esimerkit ovat runsaita: kansainvälinen yhteistyö, pohjoisuuden näkeminen koko kalottialueen mittakaavassa ja useiden näyttelyihin valittujen taiteilijoiden erittäin kansainvälinen ura.

Koska toimiminen kansainvälisesti oli näille organisaatioille niin luontevaa, oli niiden mukaan ongelmallista jäsentää paikallisia asiakkaitaan kielen tai etnisyyden mukaan. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että moni muu kulttuuritoimija työskentelee nimenomaan paikallisista lähtökohdista. Paikallisuus ja kansainvälisyys eivät missään nimessä sulje toisiaan pois. Ne lähentyvät, ja kulttuurilla on siinä tärkeä tehtävänsä.

Miten kansainvälistä ajattelua on hyödynnetty paikallisen monimuotoisen väestön tavoittamisessa?

Taide on tuttua

Rimpparemmiin kanssa käydyssä keskustelussa nousi esiin huomio, että tanssiteatteri taidemuotona on hyvin vanha. Lähes kaikilla ihmisyyhteisöillä on siitä sovelluksensa, myös niillä, joissa tanssi ei ole kehittynyt hovikulttuuriksi ja sitä kautta korkeakulttuuriksi. Useissa yhteisöissä kaikki edelleen tanssivat yhteisissä tapahtumissa. Tanssi ja tanssiteatteri voivat olla Suomeen muuttaneille hyvinkin tuttu ja läheinen taiteenlaji. Tähän viittaavat myös projektikoordinaattorin kokemukset nuorten kanssa: lähes kaikki Pistein toimintaan osallistuneet nuoret haluavat tanssia ja toivovat jatkuvasti tanssinopetusta. Muutama on käynnistänyt oman tanssiryhmänsä sekä osallistunut katutanssien valtakunnallisiin kilpailuihin omatoimisesti.

Tanssiteatterin lisäksi toki kaikilla taiteenlajeilla on kansankulttuuriset muotonsa eri puolilla maailmaa. Esimerkiksi Lapin nukketheateriyhdistys tuo esille eri maailman laitojen nukketheateria näyttelyissään ja työpajoissaan. Rovaniemellä toimii myös Maailmanmusiikin ystävien yhdistys, jonka nettisivujen mukaan ”Pohjois-Suomessa on suuri tarve tuoda esiin eri maiden musiikkikulttuuria ja laajentaa tällä tavoin niin esiintyjien kuin kuulijoidenkin kokemusmaailmaa”.

Rovaniemi on tanssikaupunki: tanssia harrastetaan paljon, myös puoli ammattimaista toimintaa on usealla toimijalla. Löytävätkö kiinnostuneet maahanmuuttajat tanssin?

Mitä annettavaa maahanmuuttajilla on taiteen kansanomaisten muotojen sisältöihin?

Havaitaanko Rovaniemellä muuttajien mukanaan tuoma osaaminen? Pääsevätkö he toteuttamaan osaamistaan perehtyneisyyttään vastaavalla tavalla?

Moni taiteenala on kielellöntä

Orkesteri, Taidemuseo, Rimpparemmi ja yhdistykset korostivat tuottamansa sisällön olevan kielellöntä. Puhuttu kieli on sivuosassa tai kokonaan poissa monessa musiikin, kuvataiteen, tanssin ja sirkuksen lajissa. Näistä kaikista mainittiin toki myös kieltä käyttäviä teoksia ja lajityyppejä. Kielellöntästä taiteesta nauttiakseen kävijän ei tarvitse osata suomea. Tämän ajateltiin organisaatioissa alentavan, melkeinpä poistavan kynnyksiä tulla sitä kokemaan. Suomea heikosti käyttävä kävijä voi rentoutua kielellöntän taiteen parissa, kun hänen ei tarvitse pinnistellä ymmärtääkseen.

Monessa organisaatioissa huomautettiin, että kielellöntämiä taiteen muotoja olisi syytä käyttää kaupungin matkailussa huomattavasti nykyistä tehokkaammin. Tässä suhteessa kotoutujien ja matkailijoiden tarpeet kohtaavat. Samoilla toimenpiteillä voidaan parantaa kulttuurin saavutettavuutta molempien ryhmien osalta.

Taiteilla on kuitenkin omat kielioppinsa, joiden tunteminen helpottaa niiden seuraamista. Myös taidekokemusten tapakulttuuri on erityistä – kuten mikä tahansa inhimillisen toiminnan vakiintunut muoto. Tapahtuman löytäminen vaatii sekä kielellistä että yhteiskunnallista tietoa muun muassa ajasta, paikasta ja hinnasta.

Kultti tulee kysymään raatilaisilta miten he kokevat taiteen kielellöntämyyden.

- *Ovatko taidekokemukset kulttuurisidonnaisia?*
- *Paljonko kielitaitoa kulttuurin kuluttaja tarvitsee?*
- *Tarvitseeko hän joitain muita taitoja?*
- *Tarvitaanko Rovaniemellä monikielistä tiedottamista?*

3. Normaali palveluita vai kohdennettua toimintaa?

Meillä käyvät kaikki

Moni organisaatio ei halunnut jaotella asiakkaitaan ryhmiin. Niiden mielestä asiakkaita oli kaikista ikäryhmistä ja kaikenlaisilla taustoilla. Nämä organisaatiot mielestään tavoittivat niin hyvätuloiset kuin köyhemmätkin. Ne näkivät asiakkaiden ryhmittelyn aliarvioivan sekä taidetta että yksilön moni-identiteettisyyttä. Ikäluokka tai kieliryhmä kertoo ihmisen persoonallisuudesta tai hänen yksilöllisistä toiveistaan hyvin vähän.

Organisaatiot korostivat huomioivansa ihmiset, jotka eivät itse pääse heidän luokseen. Ainakin orkesteri, Rimpparemmi, Piste ja maakuntamuseo olivat vierailleet asiakkaiden luona esimerkiksi palvelutalolla tai sairaalassa. Monilla tämä oli järjestelmällistä, vakiintunutta toimintaa. Myös kirjastolla on menetelmiä laitoksissa asuvien tavoittamiseksi. Teatterilla, orkesterilla, kirjastolla, Rimpparemmilla ja yleisellä kulttuuritoimella on vakiintunutta toimintaa myös Rovaniemen kylissä.

Mielestäni sillä, ettei asiakkaiden viiteryhmiä analysoida, on riskinsä. Mikäli organisaatiot arvioivat toimintansa saavutettavuutta vain tarkistamalla, että kävijät muodostavat heterogeenisen joukon, on niiden vaikea muodostaa käsitystä siitä, jääkö jokin ryhmä sivuun niiden tarjonnasta. Onko sellaisia pienituloisia, arkoja, haastavassa elämäntilanteessa eläviä tai suomea puhumattomia, jotka nauttivat kulttuurikokemuksista, mutta syystä tai toisesta

eivät kykene niitä tällä hetkellä saavuttamaan? Entä saavuttaako toiminta korkeasti koulutetun väestön? Onko jokaisella rovaniemeläisellä suhde edes johonkin kulttuurin muotoon? Kaikki voi olla kunnossa tai sitten ei. Tästä voisi saada selvää kaupunkilaisiin satunnaisotannalla tehdyllä kyselyllä, jolla selvitetäisiin onko henkilön taustatekijöillä merkitystä kulttuuriosallisuuteen.

Onko Rovaniemellä tehty selvityksiä väestön kulttuuriosallisuudesta?

Miten maahanmuuttajat kokevat itse oman osallisuutensa?

Kirjaston käyttäminen on ehkä helpoimmin yhdistettävissä henkilöiden muihin tietoihin (syntymävuosi, äidinkieli). Selviääkö kirjaston kävijäkunta tilastoista?

Joidenkin tavoittaminen on vaikeaa

Muutama organisaatio analysoi kävijäkuntaansa tarkemmin. Ne olivat tiedostaneet, että jonkin tietyn asiakasryhmän tavoittamisessa on haasteita. Esimerkiksi teatteri piti nuorten tavoittamista vaikeana. Se toivoi voivansa tarjota nykyistä laajemmalle joukolle nuoria sellaisia taidekokemuksia, jotka puhuttelisivat näitä. Teatteri oli sekä suunnitellut että kokeillut erilaisia keinoja nuorten tavoittamiseksi.

Maakuntamuseo puolestaan oli havainnut, että sen pääsymaksut muodostavat kynnyksen pienituloisille, kuten pakolaistaustaisille, työttömille ja lapsiperheille. Nämä ryhmät ovat kiinnostuneita museosta. Pääsymaksuttomina päivinä heitä käy paljon. Museo toivoi voivansa vaikuttaa omiin pääsymaksuihinsa nykyistä enemmän.

Mikään organisaatio ei katsonut maahanmuuttajien jäävän oman tarjontansa ulkopuolelle. Useat kuitenkin toivoivat lisää välineitä tiedottamiseen kohdentamiseen.

Monet toivoivat myös tavoittavansa matkailijat paremmin. Tässä ne näkivät vaikuttavimmaksi keinoksi yhteistyön ja etenkin kaupungin matkailualan yhteistyöelinten kautta tiedottamisen.

Kulttuuripalvelut ovat pääosin huokeita. Silti pienetkin maksut ovat kynnys kaupunkilaisten vähätuloisimmalle joukolle.

Ryhmät käyvät

Ryhmien tavoittaminen on usein helpompaa kuin yksilöiden. Työskentely erilaisten ryhmien kanssa olikin monelle organisaatiolle olennainen toimintamuoto. Ryhmät olivat niille tärkeä kävijäjoukko. Ryhmiä kokoavat etenkin koulut ja oppilaitokset. Näiden kautta myös erityisryhmiin kuuluvat pääsevät osallistumaan "normaalipalveluun", sillä esimerkiksi peruskoulu tavoittaa koko ikäryhmän. Myös muut oppilaitokset hyödyntävät kaupungin kulttuuritarjontaa hyvin. Lapin yliopiston, Lapin ammattiopiston ja Lapin ammattikorkeakoulun kanssa oli monella pitkäikäisiä yhteyksiä. Lähes kaikilla organisaatioilla oli toimivat ja vakiintuneet yhteydenpitokeinot peruskoululaisten tavoittamiseksi. Ne kuitenkin käyttivät erilaisia kanavia kouluihin: toiset olivat yhteydessä rehtoriin, toiset aineen- tai erityisopettajiin.

Erityisryhmien kokoajina mainittiin etenkin Rovalan kotoutumiskoulutus ja Kolpeneen palvelukeskus, joiden kanssa toimimisesta usealla organisaatiolla oli hyviä kokemuksia. Taidemuseolla oli käynnissä yhteistyöhanke Muistiliiton kanssa. Nuorisotoimen kanssa yhteistyötä oli ainakin Yleisellä kulttuuritoimella ja Pisteellä. Kirjasto oli tehnyt yhteistyötä

myös Vastaanottokeskuksen kanssa, Piste neuvoloiden ja Ryhmäkoti Kasperin kanssa ja Maakuntamuseo Helmikammarin kanssa. Rimpparemmi käynnisteli hanketta, jossa nuoret harrastajat vierailevat palvelukodeissa. Sen sijaan esimerkiksi sosiaalitoimea, terveydenhuoltoalaa tai TE-keskusta ei mainittu kulttuuriyhteistyötä tekevien ryhmien kokoajina.

Organisaatiot huomasivat kokoavansa ryhmiä myös toisilleen. Esimerkiksi Piste on tuonut maahanmuuttajaryhmiä Rimpparemmiin ja teatterin esityksiin, yleinen kulttuuritoimi puolestaan Pisteestä ja Agit-Cirkin esityksiin. Taitelijaseuran ja Pisteestä Taide heijastaa -projektiin kuuluvat maahanmuuttajanuorille tarjottavat monipuoliset taidekokemukset.

Kulttuuriorganisaatiot tarjoavat perustoimintansa lisäksi ryhmille työpajoja ja opastettuja kierroksia. Teatteri ja Rimpparemmi olivat hyödyntäneet koululaisryhmiä myös esitysten valmistamisvaiheen työpajoissa tuottamassa aineistoa tai koeyleisöinä.

Onko koulujen ja oppilaitosten yhteyshenkilöistä tai niiden toivomasta yhteydenpitotavasta olemassa aineistoa?

Millaisiin muihin ryhmiin maahanmuuttajia kuuluu? Kulttuurin kokeminen etenkin sekaryhminä voisi edistää kotoutumista.

Maahanmuuttajat ovat heterogeeninen ryhmä

Maahanmuuttaja tarkoittaa kaikkia ulkomailta Suomeen muuttaneita. Osa heistä tulee itsenäisesti, osa kansainvälisten järjestöjen avulla. Osa muuttaa jonkin asian perässä, osa pois jostain. Joku ajelehtii. Kulttuuriorganisaatiot tiedostavat maahanmuuton moninaisuuden erittäin hyvin. Organisaatiot osasivat itse tarkentaa tai tarkistaa milloin puhuttiin nimenomaan pakolaisista, milloin maahanmuuttajista yleensä. Toinen tärkeä tarkennus oli kohdentaa keskustelu kotoutumisvaiheessa oleviin tai pitkään asuneisiin. Erittäin usein organisaatiot ottivat esiin vaihto-opiskelijat ja lyhyisiin työsuhteisiin tulevat. Heidän jäämiseensä Rovaniemelle kulttuuriala näkee itsellään paljon vaikutusmahdollisuuksia.

Organisaatiot olivat huomanneet tavoittavansa maahanmuuttajia, jotka ovat osa jotain ryhmää, esimerkiksi perusopetuksen tai kotoutumiskoulutuksen kautta. Myös Yliopiston kerrottiin tilaavan kulttuuripalveluita vaihto-opiskelijoilleen. Ne maahanmuuttajat, jotka eivät osallistu näihin kokoaviin ryhmiin, ovat oman aktiivisuutensa varassa kuten moni muukin kuntalainen. Heidän osallistumisestaan tai sen puuttumisesta kulttuuriorganisaatiot eivät osanneet analysoida. Kulttuuriorganisaatiot eivät nähneet suurta tarvetta tavoittaa heitä kohdennetusti, ne luottivat yksilöiden oman kiinnostuksen luomaan aktiivisuuteen.

Työkäisellä maahanmuuttajalla on oikeus henkilökohtaiseen kotoutumissuunnitelmaan kuntalaisuuden saamista seuraavien kolmen, poikkeustapauksissa viiden vuoden aikana. Akkulturaatio ja yhteiskunnallisen toimijuuden kehittyminen kestävät usein paljon kauemmin. Pilkkeellä tuli esille ympäristöpsykologinen näkemys, että myös uuden paikan omaksi kokeminen kestäisi vähintään viisi vuotta.

Kotouttamistoimenpiteiden ulkopuolelle jäänee paljon henkilöitä, jotka ovat vaarassa syrjäytyä tai jäädä vaille yhteiskunnan tarjoamia tietoja ja palveluita. Näitä ovat esimerkiksi pieniä lapsia kotona hoitavat vanhemmat, vanhukset, vammaiset ja matalapalkkatöihin vaikkapa sukulaistensa yritykseen tulevat. Myös Rovaniemeä koskee riski ihmiskaupan toteutumisesta.

Kulttuuriala tarvitsee tietoa erityisryhmiin kuuluvien maahanmuuttajien tavoittamisesta.

4. Asiakkaiden kuuleminen ja osallistaminen

Olemalla läsnä palautetta saa spontaanisti

Yleinen kulttuuritoimi, taidemuseo, Pilke ja maakuntamuseo korostivat että niiden henkilökuntaa on lähes aina kävijöiden lähellä. Myös aluetatterin toiminnassa henkilökunta kohtaa välittömästi yleisön. Henkilökunta saa tätä kautta runsaasti välitöntä suullista palautetta ja kävijöiden ideoita. Sama varmaankin koskee kirjastoa, vaikkei siitä ollut erikseen puhetta. Spontaanin palautteen saajat kertoivat ihmisten olevan usein yllättyneitä siitä, että palaute ja keskustelu työntekijöiden kanssa ovat mahdollisia.

Toimijat arvostavat suuresti suullista palautetta. Sitä on kuitenkin vaikea dokumentoida. Palaute jää myös saajaorganisaatioissa suulliseksi tiedoksi, joka välittyy kyllä tekijältä toiselle, muttei tallennetuksi kirjallisesti.

Pisteen ja Lapin taitelijaseuran kokemuksen mukaan nuoret maahanmuuttajat ovat usein kauan varovaisia ja kohteliaita välittömässä palautteessaan. Aivan aluksi myös yhteisen kielen puuttuminen niukentaa sanallista palautetta. Kun nuorten kanssa on toimittu pitkään, vähintään vuosi, ovat he alkaneet aktiivisemmin osallistua toiveineen toiminnan suunnitteluun ja lopulta kriittiseenkin arviointiin. Kun luottamus toimintaa järjestäviin aikuisiin on olemassa, kertovat nuoret asioistaan, kiinnostuksistaan ja ongelmistaan avoimesti. Tällaiset keskustelut ovat tuottaneet Pisteelle ja Taitelijaseuralle merkittävämpää tietoa kuin yritykset kerätä palautetta lomakkeilla tai muuten kirjallisesti.

Kirjaavatko organisaatiot spontaanin palautteen niin, että ne voivat jäsentää ja hyödyntää sitä toiminnassaan?

Kokevatko asiakkaat saavansa vaikuttaa riittävästi spontaanilla palautteella?

Antaisiko asiakasraatityöskentely mahdollisuuden läsnäolon ja kuulemisen hetkille myös niille organisaatioille, jotka eivät toimintansa luonteen vuoksi jatkuvasti jalkaudu asiakkaiden pariin?

Kirjallista palautetta tulee jonkin verran

Muutamilla toimijoilla oli käytössään järjestelmällisiä kirjallisia menetelmiä palautteen keräämiseksi. Ainakin yleinen kulttuuritoimi, orkesteri, teatteri, Pilke, taidemuseo, Piste ja maakuntamuseo ovat käyttäneet tapahtumien yhdessä jaettavia paperilomakkeita tai netissä täytettäviä palautekyselyitä. Näitä väyliä pitkin tuleva palaute on kuitenkin melko harvaa. Palautteen saamiseksi on hieman ponnisteltava. Esimerkiksi yleinen kulttuuritoimi ja Piste ovat pyrkineet nostamaan vastausten määrää jakamalla lomakkeita suoraan käteen ja odottamalla, että ne palautetaan samassa tilanteessa. Pisteen kokemuksen mukaan vapaasti palautettavien lomakkeiden vastausprosentti on erittäin pieni.

Taidemuseo ja orkesteri kertoivat saavansa asiakkailta toisinaan palautetta sähköpostitse. Niiden mukaan sähköisen palautteen ja yhteydenottojen käsittelyä helpottaa välittävä taho (Arktikum Palvelut), joka kokoaa palautteen ja ohjaa kyselyt oikeille ihmisille. Yleinen kulttuuritoimi kertoi saavansa paljon kyselyitä, joista osa ei kuulu sen toimenkuvaan.

Pilkkeellä oli käytössä matkailualan laatuohjelma Laatutonni, joka tarjoaa menetelmiä toiminnan laadun varmistamiseen ja organisaation kehittämiseen monipuolisesti.

Kulttuuriasioiden neuvonnan työnjakoa ja menetelmiä voisi olla hyödyllistä selkiyttää.

Onko taidealalla valmista laatu- tai palautejärjestelmää, jonka pienet toimijat voisivat ottaa käyttöön helposti?

Miten maahanmuuttajien ja muiden heikosti kirjoittavien vastaamista helpotetaan kirjallisissa menetelmissä?

Asiakkaiden rooli sisältöjen suunnittelussa vaihtelee paljon

Toimijoiden välillä suurin kahtiajako oli niiden näkemyksissä siitä, missä määrin asiakkaiden on syytä päästä vaikuttamaan toiminnan sisältöihin. Itsensä yksiselitteisesti taidelaitoksiksi mieltävät orkesteri ja taidemuseo korostivat, että niiden ohjelmiston suunnittelu perustuu korkeatasoiselle taiteelliselle osaamiselle, perehtyneisyydelle ja näkemykselle. Näin ollen maallikkojen osallisuus suunnittelussa tuntui niistä mahdottomalta. Toisaalta nekin sanoivat kuuntelevansa ja toteuttavansa asiakkaiden toiveita mahdollisuuksiensa mukaan.

Myös muut taidetoimijat näkivät oman taiteellisen henkilökuntansa olevan päävastuussa taiteellisista sisällöistä. Etenkin teatteri kuitenkin näki tehtäväkseen asiakkaiden toiveisiin reagoimisen. Sen on toiminnassaan huomioitava suurten asiakasryhmien toiveet, mutta toisaalta tasapainoteltava niin, että myös vähemmistöt ja muut pienemmät asiakasryhmät kokevat teatterin omakseen.

Toisen ääripään muodostivat kirjasto, Pilke ja yleinen kulttuuritoimi, jotka kertoivat asiakkaiden olevan niiden toiminnan ydin. Ne olivat kehittäneet menetelmiä asiakkaiden toiveiden käsittelyä ja toteuttamista varten. Niitä kiinnosti asiakkaiden oleminen mukana myös sisällön tekemisessä, esimerkiksi Pilkkeessä näyttelymateriaalia tuottamassa tai esillepanoa ideoimassa. Pilkkeen tapaamisessa ideoitiin muun muassa eri puolilta maailmaa tulevien ihmisten metsäsuhteen käsittelyä joko keskustelutilaisuuksissa tai näyttelyissä. Kirjasto puolestaan toivoi vasta valmistuneen nuortenosaston toimivan paikkana, jossa nuoret tai pienet toimijat voivat järjestää tapahtumia. Monet käyttivät testiryhmiä ennen uusien sisältöjen julkistamista.

Maakuntamuseo kertoi keränneensä asiakkailtaan toiveita näyttelyistä. He kuitenkin toivovat paljon sellaisia asioita, joita on jo olemassa tai joita on jo tehty. Maakuntamuseon näyttelyiden ja kokoelmien sisältöjen tuottamisessa yleisöllä on vahva rooli, sillä yksi museon perustehtävistä on tallentaa perinnettä ja ilmiöitä.

Asiakasraadit muodostunevat syvälliseksikin yhteyskanavaksi asiakkaisiin. Niiden järjestämisen into ja ohjeistus on säilytettävä Kultin loppumisen jälkeen, jotta organisaatioilla on mahdollisuus hyödyntää raateja oman kehittämisensä tukena.

Lapin teiteilijaseura ja esittävää taidetta tekevät organisaatiot olivat kiinnostuneita hahmottelemaan yhteisöllistä taideprosessia nuorten kanssa.

Yleisötyö on luonteva osa perustoimintaa

Yleisökasvatus oli arkea kaikissa tavatuissa organisaatioissa. Yleisön oli mahdollista tutustua teosten taustoihin keskustelutilaisuuksissa, taitelijatapaamisissa ja työpajoissa. Taidelaitoksia tehtiin tutuiksi opastetuilla kierroksilla. Kirjasto järjestää uudelle asiakkaalle pyynnöstä perehdytyskierroksen. Konserttien ja esitysten valmistumista pääsee seuraamaan avoimissa harjoituksissa.

Rimpparemmilla, teatterilla ja museoilla oli yleisötyöhön keskittyviä työntekijöitä. Heidän tehtävänsä on edistää palveluiden saavutettavuutta niin erityisryhmille kuin muillekin asiakkaille ja verkostoitua muiden toimijoiden kanssa.

Sekä peruskoulun opintoihin että aikuisten kotoutumiskoulutukseen kuuluu yhteiskuntatietoutta ja kulttuurin tuntemusta. Tutustuminen suomalaisen yhteiskunnan ylläpitämiin kulttuuri-instituutioihin voisi olla osa kotouttavaa koulutusta. Samalla kulttuuriala hahmottuu myös ammatteina.

5. Kokemuksia maahanmuuttajatyöstä

Kirjastolla on pitkät perinteet

Tämä osio on muokattu ja lyhennetty kirjastonhoitaja Olga Haatajan tekstistä.

Ounasrinteen alueen asukkaista moni on ulkomaista syntyperää. Heidän lukutaitonsa on usein puutteellinen: jotkut lukevat vain omalla äidinkielellään, Suomessa useita vuosia asuneet lapset ja nuoret ovat oppineet lukemisen suomeksi, mutta eivät äidinkielellään ja sitten on suuri joukko varsinkin aikuisia naisia, joilla ei ole lukutaitoa ollenkaan. Halu oppia lukemaan ja halu kotoutua on kirjaston havaintojen mukaan suuri.

Ounasrinteen lähikirjastossa on tehty pitkään yhteistyötä ulkomaalaistaustaisten asiakkaiden, maahanmuuttajatoimiston ja MoniNetin kanssa. Kirjasto tarjosi palvelujaan kotoutujille jo 20 vuotta sitten, jolloin ensimmäiset maahanmuuttajaryhmät asettuivat Ounasrinteelle ja tulivat kirjastoon. Yhteistä kieltä ei ollut, mutta kehon kieli on kansainvälistä ja sillä kirjaston työntekijät Päivi Salonen ja Pirkko Raappana pärjäisivät hyvin.

Kirjastolla on vuodesta 2010 ollut käynnissä Kirjastopalvelut maahanmuuttajille -hanke. Se päättyi vuonna 2013. Hankkeen tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista. Kirjasto tarjoaa maahanmuuttajille kohdennettuja erityispalveluja, esimerkiksi tutustumiskäyntejä, opetusta kirjaston käyttämisestä, tutustumista suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä aineistojen esittelyjä. Kirjaston tavoitteena on myös tarjota heille tilaisuuksia tutustua uusiin ihmisiin ja löytää ystäviä Rovaniemeltä.

Kirjasto hankkii sekä suomenkielen materiaalia että lehtiä ja kirjoja useilla eri kielillä. Kaksi kertaa vuodessa kirjasto tilaa harvinaisten kielten siirtokokoelman Helsingistä. Aikuisten ja lasten kirjoja on kirjaston valikoimassa kurdin, persian, somalin, arabian ja urdun kielellä.

Kirjaston tiloissa on järjestetty kielen- ja muuta opetusta sekä pidetty tapahtumapäiviä eri-ikäisten ryhmille. Ounasrinteen kirjastossa on muun muassa kokoontunut lasten sekaryhmä, jonka ohjelma on ollut monipuolinen. Nuorille Ounasrinteen kirjasto on järjestänyt muun muassa sarjakuvatyöpajoja. Kirjaston nuorten ryhmät ovat vierailleet Kemin sarjakuvapäivillä ja Japani-talolla.

Monilla tapahtumillaan kirjasto tavoittelee kaikkia asiakkaitaan. Kirjastossa käynnistettiin koko perheen tapahtumia osaksi jotta maahanmuuttajat helpommin pystyisivät integroitumaan. Näihin osallistui sekä ulkomaalaisia että suomalaisia perheitä. On tärkeää, että tapahtumiin osallistuvat myös suomalaiset lapset, nuoret ja aikuiset. Kirjasto pyrkii lisäämään suvaitsevaisuutta ja edistämään kulttuurien tuntemusta alueellaan.

Kirjastolla ja Versossa on kehitetty samankaltaisia menetelmiä. Verson päättyessä kirjasto olisi luonteva jatkaja toiminnalle.

Kirjaston ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö: monilta puuttuu toimintatilaa, kirjastolla on tilaa ja halu tarjota sitä sekä tarve taideohjaajille.

Oppilaitosten kanssa yhteistyö toimii

Maahanmuuttajien opettajat kaikilla koulutustasoilla näkevät kulttuurin ja taiteen merkityksen. Yhteistyötä oli tehty peruskouluissa sekä valmistavien että integroitujen luokkien kanssa, kotoutumiskoulutuksessa olevien, Opin Aika -koulun ja Lapin ammattiopiston kanssa. Iltaperuskoulua kukaan ei maininnut erikseen. Opettajat ovat pääsääntöisesti kiinnostuneita taiteen menetelmistä ja pystyvät ottamaan kulttuuripalvelut osaksi työtään. Koulujen rahalliset resurssit ovat pienet, joten kulttuuriala on hyvin usein tarjonnut palvelujaan maksutta.

Onnistuneina mainittiin etenkin sellaiset projektit, joissa maahanmuuttajaoppilaat ja suomenkieliset oppilaat kokivat tai tekivät kulttuuria yhdessä. Jaetut kokemukset tai päämäärät synnyttävät ryhmässä keskustelua. Taiteen tekijöinä oppilaat voivat uudistaa roolejaan koulu yhteisössä. Maahanmuuttajien opettaja on useita kertoja toivonut Pisteeltä koulujen iltapäiväkerhoihin ohjelmaa, mutta yhdistyksellä ei ole ollut resursseja vastata toiveeseen. Ilmeisesti sirkuskoulu Taika-Aika on pitänyt iltapäiväkerhoja joillain kouluilla.

Onko paikkakunnalla kulttuuritoimijoita, joiden olisi mahdollista osallistua koulujen iltapäiväkerhojen järjestämiseen? Mitkä ovat kulttuurin hyödyntämisen esteet iltapäiväkerhojen kohdalla?

Onko iltaperuskoululla yhteydet kulttuurikenttään?

Osallistuvatko maahanmuuttajat taiteen perusopetukseen?

Valtion taidemuseon Taide meille ja heti! -julkaisun levittäminen koulujen ja kulttuuritoimijoiden tietoisuuteen.

Rovala hyödyntää kulttuuritarjontaa

Monet organisaatiot olivat tehneet yhteistyötä Rovalan kanssa. Verso ja Made in Lapland -hankkeet ovat hyödyntäneet taidetta ja kulttuuria monipuolisesti. Kulttuurilaitosten näkökulmasta Rovala on osaava toimija. Se käyttää kulttuuripalveluita oma-aloitteisesti ja hallinnoi itse projektinsa, jolloin kulttuuritoimijat voivat keskittyä ydinosaamiseensa.

Kulttuuritoimijoiden oli kuitenkin vaikea hahmottaa Rovalan eri projekteja ja toimintoja. Ne saattoivat puhua yleisesti Rovalasta kun tarkoittivat oikeastaan vain Versoa, Rovala-Opiston maahanmuuttajakoulutusta tai MoniNettiä. Myös Rovalan, iltaperuskoulun ja kaupungin maahanmuuttajatoimiston roolit lienevät kulttuuritoimijoille epämääräisiä.

Tarvitaan kokemuksia yhteistyöstä Rovalan näkökulmasta.

Kotouttajaorganisaatioiden ja kotouttamistyön esittely kulttuuritoimijoille olisi tarpeen.

Kehon taiteet nuorten voimauttajina

Monitaideyhdistys Piste aloitti työn maahanmuuttajanuorten kanssa vuonna 2007 Kohtaamisissa-projektilla. Nelivuotisen projektin aikana useiden maahanmuuttajista koostuvien ryhmien kanssa harjoiteltiin sirkusta, tanssia ja teatteri-ilmaisua sekä opeteltiin muun muassa

lumenveistoa, maskeerausta ja valaisua. Kohtaamisten nuoret vierailivat lukuisissa valtakunnallisissa ja lappilaisissa nuorten taidetapahtumissa. Osa vuonna 2007 aloittaneista nuorista on edelleen mukana Pisteellä.

Keholliset taiteenlajit tarjoavat hyvinkin erilaisille ihmisille onnistumisen ja yllättymisen mahdollisuuksia. Yhteistyö on välttämätöntä, muttei vaadi sanallista kommunikaatiota. Esittävän taiteen lajeina sirkus ja tanssi antavat väyliä itseilmaisulle. Esiintyminen oli nuorille paitsi jännittävää, myös voimauttavaa. Erityisen mieleenpainuva ryhmä olivat Opin Aika - koulun yksin turvapaikkaa hakevat nuoret miehet, jotka olivat maailmalla oppineet selviytymään yksin. Ryhmä oli erittäin kilpailuhenkinen ja fyysisesti taitava. Pisteellä oli käytettävissä miesohjaaja vain satunnaisesti, silti sirkusohjaajat saivat nuoret miehet pikkuhiljaa toimimaan yhteen, ylittämään haasteita ja avautumaan sanallisesti.

Piste hankki Kohtaamisia-projektille rahoituksen valtakunnallisista avustuksista. Suomen kulttuurirahaston Myrsky-rahoituksen loppuessa vuonna 2011 Piste onnistui siirtää Kohtaamisten toiminnat joko Taide heijastaa -yhteisprojektille tai avoimeksi itsensä rahoittavaksi sirkusharrastusryhmäksi.

Miten nuorten kotoutumisen alkuvaihetta tukevat toiminnot saataisiin vakiinnutettua?

Toteutettujen projektien ja hankkeiden kokemukset olisi syytä jakaa muille toimijoille.

Identiteettityö taiteen keinoin

Vuosina 2009–2013 toiminut kumppanuushanke Verso kehitti useita toiminnallisia menetelmiä maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi. Taikuri-työpajoissa juuri maahan tulleeille aikuisille järjestettiin säännöllisiä taidetyöpajoja noin puolen vuoden ajan. Osallistujat toteuttivat yhdessä jonkin taideprojektin, esimerkiksi valmistivat varjoteatteri- tai musiikkiesityksen. Toimintaan kuuluivat myös tutustumisretket kirjastoon, Korundiin ja teatteriin.

Verson kumppanina oli ainakin Nukketeatteriyhdistys, joka toteutti varjoteatterityöpajoja omissa tiloissaan syksyinä 2010 ja 2011. Varjoteatteriryhmä esiintyi muutaman kerran peruskoululaisille ja sen työpajoista koottiin näyttely. Nukketeatterin mukaan esiintyminen lapsille ja esityksen jälkeinen työpaja- tai jutusteluokio oli maahanmuuttajien mielestä mukava ja he halusivat jatkoa tällaiselle toiminnalle. Verson omat ohjaajat olivat sitä mieltä, että nimenomaan pitkäaikainen ajallinen kesto, tavoitteellisuus ja muille esiintyminen olivat tärkeitä onnistumisen elementtejä. Osallistujilla oli mielekästä tekemistä, he pystyivät työstämään nykyhetkeensä ja taustoihinsa liittyviä asioita ja toiminta tuki kotoutumista. Verso toivoo menetelmälle jatkoa, vaikkapa kolmannen sektorin toimijoiden järjestämänä.

Lapin taiteilijaseuran ja Monitaideyhdistys Piste yhteisessä Taide heijastaa -projektissa on työskennelty pakolaisina Rovaniemelle päätyneiden nuorten parissa vuodesta 2010 alkaen. Taide heijastaa tuo maahanmuuttajanuoria taiteen äärelle ja kohtauttaa heitä taiteilijoiden kanssa. Joinain vuosina mukana on ollut myös suomenkielisiä osallistujia Rovaniemen kuvataidekoululta. Osallistujat käyvät esimerkiksi näyttelyssä tai esityksessä ja jatkavat kokemuksen teemojen työstämistä taidetyöpajoissa. Taide heijastaa vierailee vuosittain Oranki Art -ympäristötaidetapahtumassa, jonne nuoret ovat rakentaneet useiden vuosien ajan omaa teostaan.

Taide heijastaa -projektissa nuoret ovat työstäneet taustojaan, identiteettiään ja tulevaisuuden haaveitaan muun muassa valokuvauksen, animaation ja draaman kautta. Keväällä 2013 he

valokuvasivat haaveidensa omakuvan, toteuttivat animaation ensimmäisen kulttuurinsa tarinoista ja kuvasivat neulanreikäkameralla itselleen merkittäviä paikkoja Rovaniemellä. Tuotokset olivat osa näyttelyä, joka on ollut esillä Rovaniemen lisäksi Helsingissä, Kemissä ja Torniossa. Taideohjaajien mukaan nuoret kertoivat työpajoissa itselleen tärkeistä asioista ja tulevaisuuden haaveista. He ilmeisesti saivat yhteisistä hetkistä voimaa niiden toteuttamiseksi. Aiempina vuosina teemana on ollut esimerkiksi pelottava paikka.

Rovala-Opiston Made in Lapland II -projektin tavoitteena oli "nuoren yksilöllinen vahvistaminen, esiintymis- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen sekä elämönhallinnan parantamisen kautta itseluottamuksen vahvistaminen". Projekti tarjosi vuosina 2012–2013 monikulttuurisille nuorten ryhmille soveltavan teatterin ja animaation työpajoja sekä kehitti näitä menetelmiksi. Made in Lapland -oppimateriaali on saatavilla internetissä.

Miten pitkäkestoisen työn jatkuvuus varmistetaan?

Millaisia kumppanuuksia kulttuuri- ja kotouttajatoimijoiden välille on kehitettävä?

Miten osallistujiksi saataisiin valikoitua ne, jotka saavat siitä eniten irti?

Kielikahvilat

Cafe lingua on laajasti käytetty menetelmä, jossa jostain kielestä kiinnostuneet ihmiset kokoontuvat jutustelemaan tällä kielellä vaikkapa kahvilaan. Tapaamisissa on usein sekä kieltä äidinkielenään puhuvia että eritasoisia kielenoppijoita. Usein Cafe lingua -tapahtumissa on mahdollista keskustella eri kielillä eri pöytien ääressä samassa tilassa. Rovaniemellä kielikahviloita tai keskusteluklubeja ovat järjestäneet muun muassa yliopisto ja Verso. Versolla on materiaalia keskustelun tueksi ja kielen oppimisen varmistamiseksi. Sekä kirjasto että Verso olivat kiinnostuneita menetelmän saamisesta pysyvään käyttöön Rovaniemellä.

Kielikahviloiden jatkuminen Rovaniemellä lienee turvattua. Haluavatko eri toimijat koordinoita kahviloita yhdessä, vai onko hyvä että niillä on useita erilaisia järjestäjiä?

Yhteistyö kaupungin muiden sektorien kanssa

Kaupungin päivähoiton palvelukeskuksen Haapa-hanke tilasi kevättalvella 2013 Pisteeltä sirkustyöpajoja niille päiväkodeille, joissa on runsaasti maahanmuuttajalapsia. Työpajoissa tavoitteena oli esitellä henkilökunnalle sirkuksen menetelmiä suomea oppivien lasten kanssa toimimiseen, lasten ryhmäyttämiseen sekä kehollisten taitojen, vuorovaikutuksen ja aistien kehittymisen tukemiseen. Yhdistys on Vaikuttava sirkus -hankkeessa työstänyt päivähoiton ympäristöön sopivan työpajakokonaisuuden.

Piste ja kaupungin nuorisotoimi järjestivät kesällä 2013 Mondella varhaisnuorille päiväleirin. Sen tavoitteena oli kohtauttaa suomenkielisiä ja maahanmuuttajanuoria. Osallistujilta, sirkusohjaajilta ja nuoriso-ohjaajilta saadun palautteen perusteella leiri onnistui hyvin ja palveli tavoitettaan erinomaisesti.

Millaisia kokemuksia muilla toimijoilla on sektorirajat ylittävästä toiminnasta?

Millaisia kokemukset ovat kaupungin kannalta?

Kaupungin eri sektoreille voitaisiin järjestää menetelmien esittelypäivä kulttuuritoimijoiden yhteistyönä.

6. Ideoita ja ajatuksia

Välittäjät ja kokoajat

Monessa organisaatiossa pohdittiin kulttuurikavereiden hyödyntämistä saavutettavuuden parantamiseksi. Kaupungissa on useita järjestelmiä, jotka voisivat järjestää kulttuurin tukihenkilöitä niille, jotka ovat muuten arkoja osallistumaan. Näiden käyttämisestä kulttuurielämään kotoutumisen tukena kulttuuri-toimijoilla ei kuitenkaan ollut vielä kokemuksia. Joko toimintaa oli, mutta sellaisessa muodossa etteivät kulttuuriorganisaatiot olleet siitä tietoisia, tai sitten kulttuuri ei vielä ollut aktiivinen osa käytäntöä.

Kaveriksi kotopolulle -hanke on vuodesta 2006 alkaen järjestänyt pakolaisena Rovaniemelle tuleville perheille rovaniemeläisiä ystäviä. Kulttuuri-toimijat voisivat perehdyttää kotokavereita Rovaniemen kulttuuritarjontaan, jotta nämä puolestaan voivat halutessaan välittää kulttuuri-osallisuutta kaveriperheilleen. Kotokaveri-toimintaa koordinoivat maahanmuuttajatoimisto ja MoniNet.

Neuvokas puolestaan välittää kulttuuriväärtejä. Nämä vapaaehtoiset on perehdytetty toimimaan kaverina yksinäisille tai muuten haasteellisessa tilanteessa olevilla kulttuuripalvelujen hyödyntämiseksi.

Orkesterilla ja taidemuseolla on myös omat ystävä-yhdistyksensä. Laitoksilla ei ollut tietoa, onko yhdistyksissä jäsenenä tai aktiiveina maahanmuuttajia. Yhdistykset olisivat taiteesta syvällisesti tai ammatillisesti kiinnostuneille maahanmuuttajille hyviä väyliä vaikuttaa ja verkostoitua.

Kulttuuriorganisaatiot nimesivät myös toiveita kolmannen sektorin tiedonvälittäjille. Etenkin venäläisiä on Rovaniemellä jo niin paljon, että voidaan puhua kielivähemmistöstä. Rovaniemellä toimii ainakin Venäjä-seura, ja Taiteen edistämiskeskuksen Lapin toimipisteen tuottamisen läänintaitelija Katja Rakkolainen mainittiin usein hyvänä linkkinä Rovaniemen venäläisiin. Myös yhteyksien elävyys muihin ystävyysseuroihin ja mahdollisiin vähemmistöjen omiin organisaatioihin helpottaisi itsenäisesti maahan muuttaneiden tavoittamista.

Kotokaverit voisivat osallistua kulttuuri-toimijoiden perehdytyksiin esimerkiksi kaupunkioppaiden tai tulkkien rinnalla.

Tavoittavatko kulttuuriväärtejä maahanmuuttajia? Innostavatko he ihmisiä lähtemään liikkeelle, vai onko toiveen tultava tuettavalta itseltään?

Moni organisaatio kaipasi ystävyysseurojen ja maahanmuuttajien omien organisaatioiden yhteystietolistaa.

Miehille suunnattu toiminta

Kulttuuri-, koulutus-, sosiaali- ja terveydenhoitoalan ammatit ovat melko naisvaltaisia. Tämä voi aiheuttaa tilanteita, joissa asiakas on jatkuvasti tekemisissä naispuolisten työntekijöiden kanssa. Mikäli opiskelutoverit ja perhe ovat maahanmuuttajia, voi riskinä olla kontaktien puuttuminen suomenkielisiin miehiin.

Pilkkeellä, kirjastolla ja yleisessä kulttuuri-toimimessa keskusteltiin mahdollisuudesta suunnitella jotain nimenomaan miehiä varten. Tavoitteena olisi saada uudet ja vanhat rovaniemeläiset

kohtaamaan luontevalla tavalla, jonkin yhteisen tekemisen tai jaetun kiinnostuksen avulla. Verso puolestaan koki tavoittaneensa miehiä hyvin esimerkiksi Taikuri-työpajoihin.

Onko erityisesti miehille suunnatulle toiminnalle tarvetta?

Millaisia menetelmiä kulttuurialalla on miesten tavoittamiseksi muualla Suomessa?

Ketkä kaupungin tahot olisivat kiinnostuneita toimimaan kulttuurialan kumppaneina miehille suunnatussa toiminnassa?

Maahanmuuttajatyöstä kiinnostuneille miespuolisille taide- ja kulttuuriohjaajille olisi tarvetta.

Äidit ja lapset

Ainakin Piste ja Nukketeatteriyhdistys ovat kiinnostuneita työskentelystä vanhempi-lapsiparien tai pikkulapsiperheiden kanssa. Molemmat toivovat pääsevänsä työskentelemään maahanmuuttajien ja suomenkielisten yhteisten ryhmien kanssa. Piste on toteuttanut vauvasirkusta yhteistyössä Vaaranlammen neuvolan kanssa. Tavoitteena oli saada mukaan myös alueen maahanmuuttajaäitejä, mutta heitä on ollut vain pari. Pisteellä on kiinnostusta myös kuvailmaisun ja musiikin käyttämisestä vauvaperheille suunnatussa toiminnassa.

Yhteistyö neuvoloiden, avoimen päiväkodin tai vaikkapa kirjaston kanssa on yhdistysten mielestä edellytys maahanmuuttajien tavoittamiseksi. Kaupunkikumppanin yhdistykset toivovat osallistuvan tilan järjestämiseen ja osallistujien tiedottamiseen sekä yhteisten tavoitteiden asettamiseen ja arviointiin. Muita mahdollisia kumppaneita voisivat olla MoniNet tai Mannerheimin lastensuojeluliitto. Rahoitusta toiminnalle kummallakaan yhdistyksellä ei itsellään ole. Ne tarjoaisivat osaamista, taideohjaajia ja koeteltuja menetelmiä sekä välineistön. Molemmissa yhdistyksissä nähdään vanhempien ja lasten yhdessä tekemät esitykset yhtenä mahdollisena toiminnan tuloksena. Kukin ryhmä ja jokainen perhe on kuitenkin omanlaisensa. Joillakin kestää kauan saada valmius ja uskallus esiintyä, toisille se on helppoa.

Millä kaupungin osastoilla on kiinnostusta pikkulapsiperheiden yhteisten taidetyöpajojen järjestämiseen?

Etukäteistietoa tulijoille

Orkesterilla ideoitii Rovaniemelle muuttaville etukäteistietopakettia, johon voisi tutustua jo lähtömaassa. Tämä palvelisi etenkin työn tai parisuhteen perässä muuttavia. Tällainen koonti lienee mielekkäintä koota sähköisesti. Tietopaketti palvelisi myös matkailijoita ja matkajärjestäjiä.

Kulttuuri voisi olla esillä myös juuri kuntaan saapuneille maahanmuuttajille ryhmäinfossa jaettavassa Palveluja Rovaniemellä -vihkosessa. Tässä Verson koostamassa vihkosessa esitellään tärkeimpiä palveluja paikkakunnalla: päivähoitoa, koulutusta, turvallisuutta, terveydenhuoltoa. Kun vihkosesta otetaan uusia painoksia, voitaisiin kulttuurin esittelyyn käyttää sivu tai pari.

Minkä kaupunkiorganisaation tehtäviin sopisi koota kaupunkiin muuttaville suunnattu kulttuuritietopaketti? Entä ylläpito?

Kuinka tiivis tai kattava paketti tulisi olla?

Kuka huolehtisi tiedon jakelusta? Missä formaatissa?

Kulttuuripalveluista tukea paikallisidentiteetin rakentamiseen

Maakuntamuseo, Pilke ja kotiseutumuseo työskentelevät paikallis- ja paikkaidentiteetin parissa. Ne voivat tarjota uusille rovaniemeläisille yhtymäkohtia entisen ja uuden elämän välille. Metsästys, maaseutu, kulttuuriperintö ovat paikallisesti värittyneitä, mutta silti syväolemukseltaan yleismaailmallisia. Osallistuminen elävään paikalliskulttuuriin tarjoaa samaistumisen kokemuksia, kuten myös Rovaniemen ja Suomen historian tunteminen. Kotiseutumuseo ideoi maahanmuuttajaryhmien osallistumista perinnetalkoisiin. Pilkeellä keskusteltiin maahanmuuttajien omien metsäkokemusten tuomisesta esille ja toisaalta metsäsuhteen rakentamisesta uudella paikkakunnalla. Myös yleisen kulttuuritoimen tapaamisessa paikallisidentiteetti tuli esille.

Maakuntamuseon mukaan sodan kokeneille on lohdullista tietää Rovaniemen kokemuksista. Museon kokemuksen perusteella tällaiset kävijät ovat saaneet uuden näkökulman paikkakuntaan. Pienoismallit ovat pysäyttäviä. Ne esittävät, mistä on lähdetty sodan jälkeen ja mihin on päästy. Lapin evakuointi tulee maahanmuuttajien kanssa näyttelyissä esille.

Millaisiksi toimiksi tavoitteet ja ideat muotoillaan?

Kulttuurikokemukset kielikylpynä

Moni toimija näki suomen kielellä koetun taiteen tai kulttuurin toimivan kielikylpynä. Resursseja tai tarvettakaan järjestää erikielisiä palveluja ei kulttuuriorganisaatioiden mukaan juuri ole. Kulttuuri viestii lähtökohtaisesti monikanavaisesti, joten sen seuraaminen on mahdollista hyvinkin vähäisellä kielitaidolla. Kokemukset tarjoavat puheenaiheita, jopa puheen tarpeita, mikä mahdollistaa luontevan keskustelun.

Maakuntamuseon oppimispolut mahdollistavat yksilöille tai ryhmille omatoimisen tutustumisen aineistoon. Ryhmien vetäjien kannattanee tutustua polkuihin ja hyödyntää niitä kotoutumiskoulutuksessa tai kielenopetuksessa. Teatteri oli valmistelemassa opettajille suunnattua pakettia, jossa olisi materiaalia esitysten aiheista.

Tarvitsevatko kielenoppijat tai ryhmät enemmänkin tukimateriaalia taidekokemusten tueksi tai niistä keskustelemiseen?

Tapahtumat jaettuina kokemuksina

Yleinen kulttuuritoimi, Pilke ja Piste näkevät kulttuuritapahtumilla suurta arvoa jaettuina kokemuksina, jotka eheyttävät kaupunkiyhteisöä. Maahanmuuttajien osallisuus kaupungissa järjestettäviin tapahtumiin lienee hyvä tai vähintään kohtuullinen. Kulttuuritoimijoiden on kuitenkin varmistettava, että niiden tiedotus ja rohkaisu ulottuu erilaisiin maahanmuuttajaryhmiin. Vapaaehtoistukijoita tai vertaisten verkostoa voitaisiin käyttää arempien henkilöiden tai vasta muuttaneiden perheiden innostamiseen.

Kulttuuritoimijoiden on myös annettava tilaisuuksia maahanmuuttajien omaehtoisesti tekemän sisällön näkymiselle yhteisissä kaupunkitapahtumissa. Kaikille rovaniemeläisille suunnatut tapahtumat ovat oiva paikka esitellä uusia taiteen ja kulttuurin tekijöitä, luoda kontakteja ja kohdata ihmiset ihmisinä. Tällaisia tapahtumia Rovaniemellä on useita. Jutajaiset on vuosikausien ajan tuonut kansankulttuuria eri puolilta maailmaa Rovaniemelle.

Myös Rovaniemi-viikon ohjelmassa on ollut sekä kansainvälisiä vieraita että paikallista moninaisuutta. Mahdollisuuksien tori -tapahtumat esittelevät ihmisoikeuksia, myös kulttuurivähemmistöjen oikeuksia ja ilmaisua. Pisteiden nuoret ovat esiintyneet ja toimineet työpajaohjaajina useissa tapahtumissa. Ravintolapäivät ovat hauska, uusi toimintatapa, joka tuo ihmiset luontevasti uusien tuttavuuksia äärelle.

Tietävätkö maahanmuuttajat, kuinka saada tekemäänsä sisältöä esille tapahtumissa?

Miten välittäjien roolia saataisiin ohennettua niin, että maahanmuuttajat olisivat luontevasti mukana sekaryhmissä, esillä yksilöinä eikä pelkästään eksoottisina ryhminä?

7. Toiveita ja tarpeita

- Moni kulttuuriorganisaatio toivoi keskitettyä tietoa yhteyshenkilöistä eri tahoihin, kuten maahanmuuttajien opettajiin, vähemmistöryhmien kulttuuriaktiiveihin tai ystävyysseuroihin.
- Muutama kaipasi työnsä tueksi tietoa rovaniemeläisestä maahanmuutosta: muuttajien määristä ja lähtömaista, kotouttamisprosessista, nykyisistä menetelmistä, toimijoista ja maahanmuuton taustoista.
- Kulttuuritoimijat korostivat, että yhteistyöksi kutsutun tekemisen on oltava todellista yhteistyötä, jossa tavoitteiden asettamisesta alkaen vastuu ja osaaminen jaetaan. Myös taloudellisen vastuun on jakauduttava kohtuullisesti. Kulttuuritoimijoilla on hyvin vähän vapaasti käytettävää rahaa, joten uudet toimintamuodot vaativat uudenlaisia rahoitusmalleja. Näistä on kyettävä keskustelemaan avoimesti, vastuuta jakaen ja ottaen.
- Parissa organisaatiossa koettiin, ettei heillä ole riittävästi tietoa muualla Suomessa saaduista opeista. On selvää, että monessa kaupungissa kulttuuriala on työskennellyt maahanmuuttajien kanssa massiivisemmin kuin Rovaniemi. Näitä oppeja toivottiin tutustuttavaksi, esimerkiksi seminaarin muodossa.
- Usea kulttuuritoimija toivoi Rovaniemelle alan yhteistä teemapäivää maahanmuuttajatyöstä. Tuolloin toimijat voisivat jakaa tietoaan, kysellä toisiltaan ja verkostoitua. Vaikka Rovaniemi on pieni paikkakunta, ovat kulttuurialan ihmiset harvoin koolla yhdessä.
- Rovaniemen palvelusopimuksissa käytetään elämäkaarimallia. Jokaisessa sopimuksessa määritellään erikseen ikäihmisten sekä lasten ja nuorten palveluiden hinta ja määrälliset tavoitteet. Palvelusopimusmalli tulee muuttumaan. Kaupungin on mahdollista tehdä myös muunlaisia sopimuksia, ja tuotanto-organisaatiokin voi toimia tilaajana. Organisaatioiden kanssa ei vielä keskusteltu mahdollisista sopimusmalleista maahanmuuttajatyössä. On kuitenkin selvitetävä, kannattaako palvelusopimukseen kirjata yhä uusia erityisryhmiä ja näin lokeroita ihmisiä erillispalveluihin. Kulttuurin maahanmuuttajatyöstä kiinnostuneiden tahojen niin kulttuuri- kuin muillakin sektoreilla on tehtävä ehdotuksia toisilleen sopimuskäytännöistä.

8. Lopuksi

Kartoitus puutteineenkin antaa kuvan Rovaniemen kulttuurikentän vakiintuneiden toimijoiden kannasta maahanmuuttajatyöhön. Yksikään organisaatio ei nähnyt sitä toimintaansa täysin

kuulumattomana, mahdottomana tai epämieluisana. Organisaatiot ovat kuitenkin erilaisia. Niiden toimintavoissa ja ideologioissa on suuria eroja. Lienee mielekästä kunnioittaa kunkin omaa kokemusta. Organisaatioiden välinen vuoropuhelu, maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaaminen ja kuunteleminen sekä aihealueen työstäminen organisaatioiden sisäisissä keskusteluissa tuottanevat pitkällä aikavälillä kullekin organisaatiolle ominaisia ja mielekkäitä toimintamuotoja.

Osa toimijoista teki jo aktiivisesti monipuolista työtä maahanmuuttajien kanssa. Tämän toiminnan suunnittelussa maahanmuuttajilla itsellään oli kuitenkin vain pienehkö rooli. Kulttuuritoimijoiden on työstettävä maahanmuuttajien oman asiantuntijuuden vahvistamista. Kultin järjestämät asiakasraadit ovat askel tuohon suuntaan. Toivottavasti raatimenetelmä jää elämään. Organisaatioiden on myös syytä tarkistaa, että niiden asiakkaiden kuulemismenetelmät antavat myös suomea heikosti puhuville tai kirjallisesti kommunikointomille ihmisille mahdollisuuden palautteen antamiseen.

Maahanmuuttajat eivät erotu kulttuuriorganisaatioiden perustoimintojen asiakaskunnasta. Ihmisten luokittelu ulkonäön tai kielen perusteella on arveluttavaa ja perustoimintoihin osallistujat tulevat yleensä omatoimisesti. Tietoa kulttuurin saavutettavuudesta saadaan parhaiten kaikille kuntalaisille tehtävällä kyselytutkimuksella – jossa on huomioitava kielen ja kirjallisten taitojen rajoitteet.

Lähteet internetissä

Made in Lapland: www.madeinlapland.net

Taide heijastaa: lapintaiteilijaseura.fi/toiminta/taide-heijastaa ja www.pistery.org/taidekasvatus/taide-heijastaa

Ounasrinteen kirjaston maahanmuuttajatyö: lukulampunvalossa.fi/2012/04/16/tultiin-sanomaan-huomenta/

Taide meille ja heti!:

www.fng.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vtm/embeds/vtmwwwstructure/15784_taide_meillejaheti.pdf

Verso: www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Perhe--ja-sosiaalipalvelut/Maahanmuuttajat/Kumppanuushanke-Verso

Kohtaamisia: www.pistery.org/taidekasvatus/pisteen-nuoret